

Mira Menorca

MÓN I MEMÒRIA

L'ASSASSINAT DEL MESTRE JAUME FARRÉ (I)



Jaume Farré és a la dreta del capellà en aquesta foto dels seus anys d'infància, cap al 1920.



Jaume Farré a la seva aula de Veritosa.



José Portella Coll

Jaume Farré neix a Cervera (Llúria) el 4 de maig de 1903. És fill de l'Aspaual Farré Ibor, que mor abans que ell neixi, i Maria Vidal Olivares, de Montgat. El matrimoni té almenys dues filles: Cristina¹ i una altra, i un fill: el mestre Jaume Farré Vidal. Cristina i Jaume, com la mare, van ser mestres d'escola. Jaume Farré té el títol de mestre a la Normal de Llúria el 1922. Des d'aquesta data i fins a 1928 treballa a l'escola de Veritosa-Preixens, un petit nucli entre Montgat i Preixens. No puc precisar la data, però en aquets primers anys, Farré Vidal també és mestre i director de l'Escola Catalana de Sant Joan. Ho sabem perquè aquest any, impartint un curs de llengua i gramàtica catalana per correspondència a 127 lectors de la revista *Juventut Catalana*. Entre 1928 i 1932, Jaume passa al poble de la mare, Montgat, i coincideix amb ella com a mestre. El 1932 l'envien a l'altra punta del mapa, a Riu, de Noya de Suarza (Lugo), un poble més petit encara, on fa un curs, abans de passar com a mestre nacional a Mercadal, començant aquí ja en el curs 1933-1934. L'arribada a Riu va ser una sorpresa per a ell. Així ho explica:

Al primer moment de la nostra escola, 19 juny de 1932, amb força sorpresa em trobarem que no hi havia assistència a l'escola que em fou adjudicada en termes de Galícia i més sorpresa quan em constatarem que a l'escola no hi ha el més petit detall que em pogui gustar en la tasca que pensava emprendre. La manca de llibre de matrícula i d'assistència d'anys anteriors em imposibilita

Un mestre arriba a Mercadal

▶ Tot i estar poc temps a Menorca, Jaume Farré va deixar molt bon record als seus alumnes



La primera comarà de Jaume Farré, cap al 1910.

de saber el nombre d'alumnes que teníem, les edats de més concurrència i els períodes de màxima i mínima assistència.

Així em mostrà el propòsit de recollir en un report tot aquestes dades tan precises per a la vida de l'escola rural, report que avui tenim en el curs present.

En ell, podem ocupar-nos del problema de l'assistència a l'objecte de fixar d'una manera precisa el que podríem anomenar «calendari escolar» a l'ensenyament que té un estatut de les èpoques, edats i sexes. L'escola és d'assistència mixta que té major concurrència a l'escola a fi d'emmenjar-la en la possible a les necessitats de la població.» [Farré Vidal, Jaume. *Introducció a l'àlbum estadiu. Arxius Municipals de Mercadal*]

Malgrat que escrit en tercera persona del plural, Jaume és l'únic mestre de l'escola. Una altra opinió que heu observat és que escrit en un català excel·lent. De la seva estada a Riu, en guarda un àlbum estadiu i fotogràfic fet pel mestre a l'Arxius Municipals de Mercadal. Ho interessen, ja que, per un costat descobrim l'ambient

en què feia feina i l'alumnat, i, per altra, totes les taules estadístiques sobre la marxa de l'escola i els processos d'aprenentatge dels seus alumnes. Una de les activitats que posà en marxa Farré va ser que els fills galics s'escrivissin amb alumnes de l'escola de Sant Llorenç Savall (Barcelona).

Jaume Farré és un mestre seguidor de les ensenyances de Celestin Freinet, que dona lloc a la pedagogia freinetiana, considerada una de les més innovadores en les primeres dècades del segle XX. Freinet defensava una escola activa, popular, natural, oberta, cooperativista, metodològica i antiautoritària, centrada en la renovació de l'ambient escolar, o sigui, una escola dirigida a les capes populars i la classe treballadora, una escola amb un funcionament basat en la cultura democràtica i participativa, una escola sense imposicions externes i sense notes d'obediència. Per a Freinet, l'educació era un procés d'aprenentatge basat en l'observació, experimentació, acció i no en la raó malterada en

INNOVADOR

Farré era seguidor de Celestin Freinet, que defensava una escola activa, oberta i sense imposicions externes

Continua a la pàgina següent

MÓN I MEMÒRIA L'ASSASSINAT DEL MESTRE JAUME FARRÉ (I)

de la història de Mallorca

qui es basava la pedagogia tradicional. Per ell, el mestre havia de ser autoritari, amb un paper d'acompanyant de l'alumne en la mateixa recerca de coneixements. La incorporació de la impremta i de les revistes escolars a l'interior dels centres també serà un element identificador dels seguidors francesos. No sabem si va tenir ressò, a Menorca, el moviment començat. Però sí que va tenir incidència a Mallorca, sobretot a partir de la festa, entre d'altres, del mestre Teodor Ferris Lladó, que desenvolupa el mètode a uns centres i crea un total de tres revistes escolars. Farré era reconegut com a membre d'aquest corrent i, en anteriors destins, havia intentat la creació de la revista escolar. A l'Escola d'Institució per a mestres que organitza la Generalitat de Catalunya, hi participa Ferré Vidal el 1931 i el 1933. El 1931 imparteix una llecció pràctica sobre «Com es fa un periòdic escolar». [Butlletí dels Mestres, núm. 52 (15 de setembre de 1931)]. No sabem que post en matins cap diari escolar a Mercadal.

L'octubre de 1931 ja és a Mercadal, les que confirmen unes fotografies d'una excursió amb els alumnes a dall el Toro. El curs 1934-1935 té una companya de feina a l'escola, la mallorquina Jerònima Colom Caswell (Sóller, 1908), casada amb Llorenç Carró, radiotelegrafista del vapor Ciudadella². Jerònima procedeix de l'escola de Sóller. En deixar a Mercadal passa a Santa Eulària (Ibiza), Alaró i Secar de la Real, el 1945. Quan s'hi va Jerònima, arriba per acompanyar-lo en les tasques educatives, la maonesa Maria Baló Oriola, Maria (Maó, 1911 - Logroño, 1998) és la més coneguda dels fills de batlle Baló, germana del capella Joan Baló. Maria obté el títol de mestra en les oposicions de 1933.

Durant la guerra, es casa amb el militar Paulino González. Al final de la guerra civil, Paulino és detingut, penjat, condemnat a cadena perpètua i expulsat de l'indret. Paulino farà tres anys i mig a la presó Model (Barcelona). Torna a Maó en llibertat condicional. Tot i l'ajuda de la família, la situació es fa difícil i Maria demana el treball. Deciden tornar a Logroño,



Jaume Farré amb els seus alumnes de Maó.



Jaume Farré amb la mare i les dues germanes, cap el 1920.

entrevista. [...] Record un mestre fascista que vaig tenir al Mercadal. Inestè legítim i bona persona. Era en Jaume Ferrer. Era socialista, i tractava amb molta consideració les monges d'un convent que hi havia davant l'escola. Durant la guerra viví a Barcelona amb el Ciudadella, però el vaixell va ser capturat. L'afusellaren a Palma, al mestre. [Barcelona Valeri Montse a Capella, Margalida. Vues republicanes (III). Ed. Leonard Montaner. Palma, 2014. Pàgina 260]. Segons Manuel Martí, va i tenir la plaça a Mercadal, Farré també va exercir de mestre nacional

a les Escoles Nacionals de Ferreries.

En el moment d'esclatar la guerra, Jaume és a Castelló, de vacances amb la família. Jaume es casà el juliol de 1935 amb Ramona Rofé i Mir, amb la que va tenir

tres fills amb el pasat. El 25 d'agost de 1936 rep l'ordre del moment per tornar a Menorca, al seu destí a Mercadal. El mes de novembre, l'escola roman tancada a causa de la guerra i ell sol·licita autorització al delegat del govern per tornar a Castelló. Sembla ser, almenys així ho declara als seus botxins, que vol deixar a Mercadal perquè la comissió general que regera l'encomana tasques que considera impròpies, com ara la de dirigir a alumnes i dones que es dediquen a les feines per enviar al front. Ben diferent és la carta que el mateix Farré havia publicat a «El Bien Público» (16/11/1936). [...] estaban expuestas sendos presos y cuadros de abri-



En alumnes mercadellencs del mestre Farré, 1933.

una filla, que no he pogut localitzar. Ramona Rofé (Alcanar, Llandà, 14/05/1907), com els seus germans Ricardo i Plácida, també era mestre. Farré Vidal mai no ha militat en cap partit polític, això no obstant, la seva militància obrerista - en part d'un compromís amb un *partido* - Nacato que

go, que confectionados por mujeres, jóvenes y niñas de la localidad, van destinados a los batallas milicianos que luchan en el frente de batalla en pro del honor patrio. Homenada a más no se puede, en la confección de los 56 presos y 26 cuadros de abrigo destinados a las tropas milicias, méme-

GUERRA CIVIL

En el moment que esclata la guerra, el mestre es troba a Castelló, de vacances amb la família

no muy considerable, si se tiene en cuenta el reducido censo de habitantes de esta villa. En cada una de las prendas, va costada una setena con la siguiente inscripción: Comité escolar antiafascista de Mercadal. Camarada, salud. Mostramos luchas en el frente para aniquilar al fascismo, las alumnas y un grupo de obreras de Mercadal de Menorca, pensando en ti han confeccionado la prenda de abrigo que te ofrecemos. La obra que ha hecho este trabajo (aquí va el nombre de la que lo ha confeccionado) y el Director de las Escuelas de Mercadal en nombre de todos te dicen camarada ¡adelante hasta vencer al fascismo! Jaume Farré Vidal. - Es dona la dramàtica circumstància que quan la nota es publica, el mestre ja està en mans dels franquistes a Mallorca.

Per a Farré, la partida a Barcelona havia de ser com un alliberament, com un posar-se a resguard dels perills. No puc assegurar si amb ell marxaven l'esposa i el fill o si, el qual és més probable, havien quedat a Castelló.

Notes

En la col·lecció d'aquest estudi i article he conegut amb Nel Martí Lladó. L'entrar ha fet que ambdós treballés el mateix personatge al mateix temps. Amb l'intercanvi d'originals hem comprovat que són pràcticament idèntics. Per aquesta causa, ja que l'article de Nel Martí anava dirigit a la revista Diferencials i el meu al diari MALLORCA, hem decidit que es publicaven ambdós els mateixos dies. En el cas del meu només la primera part, ja que la segona apareixerà el pròxim dia 27 de març.

Les fotografies que il·lustren l'escenari del Fons Ferré Vidal, diposita a l'Arxiu Municipal d'Is Mercadal, Gràcies a Cristòfol Barber per les atencions rebudes en la consulta a aquest material.

(1) Cristina Ferré Vidal deu néixer cap al 1932. Creia el Títol de mestra el 1932. En els primers anys treballa a Escuelas Nacionales situada a NTE-1627. En casa amb l'Ramón Martí, que també era mestre d'escola. Un fill de la parella, José Ramón Martí Ferré (Barcelona, 1938-1998) també fou mestre d'escola. Aquest se casà amb Teresa Solé. El 1942, Cristina Ferré de treballava a Terragona. La juba Ferré 1944 a l'Agroparació Escolar de Santa Eulària, a l'Hospital de Llorençort.

(2) Llorenç Carró vivia a Mercadal, amb la seva esposa i almenys un fill, Josep Joan, una radiotelegrafista del Ciudadella el 1935, però no sé si anava a bord del vaixell el ser capturat pel Comando el novembre de 1936.

SENSE FILIACIÓ

Tot i no militar en cap partit polític, la seva forma d'ensenyar ens parla d'un home que vol trencar amb el passat

No tenim quasi cap informació sobre l'activitat docent de Jaume Farré a Mercadal. Només algunes fotografies amb els seus alumnes, d'excursió a la muntanya del Toro o nedant a la mar. A ell es refereix Barcelona Vallori en una